

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Délkelet-Európa népies tánczaival, Prikkal ezt perhorreskálja, a hajdútáncz azért is idegen, mert a kalamajkához hasonló; Prikkal az egyhangúságot „szláv“ jellemvonásnak állítja, szerintem az egy *régi fejlődési fokozat*, a mely a *magyarban* is mindenhol megvolt. Szerinte a szláv tánczok esetlenek és a mellett féktelenek; szerintünk egyetlen egy nemzeti táncz van, a mely délezsége, könnyedsége, nemes tűzre a mi világszép tánczunkkal vetekszik és az is szláv termék: a lengyel nagy mazur. Szerinte: minden, mi sötét: szláv, minden, mi világos: magyar. Hát mitől jó ez?

Ezer év óta vegyült és vegyül a magyarság a szlávassággal; a hogy a nyelvben vannak szláv elemek, vannak lelki életében, zenéjében is közösségek. Az Árpádkor magyar énekesét *igríc*-nek hívták, lehet, hogy a „pakoecsás“ szó is szláv (ámbar törökségét is vitatják). A „táncz“ szó nyugoti kölesönzés, ámbar régi magyar szavunk is volt rá, a „lejtő“ (a Schläggl szójegyzékben: „jejte“). Regős énekeink motívumai ugyanazok, mint a tótoké (Kuhač téved, a midőn a horváthoz hasonlítja), nagyon sok ritmusképlet, dallamunk közös, kivált, miután a két — annyira különböző származású — nyelv hangsúlya is egyezik. Egész Kelet-Európában rokon a hangnem (az ú. n. magyar hangsor) és igen sokban a ritmus is. a táncz is. Hofmansegg gróf észreveszi a kozákkal való hasonlatosságot (1794). Köppen Péter, az orosz államtanácsos és nyelvész szinte (1822); Gáthy István szerint (A kótából való klavirozás mestersége. Buda, 1801.) „a kozák, a tót, az oláh tánczra eljárhatod a magyar tánczot“ — persze csak a régít. Mi következik mindebből?

Az, hogy hazánk dallamflórája is — az elmúlt századokban — rokon volt Kelet- és Délkelet-Európáéval, épp úgy a táncza is; hazánkban vegyült a Kelet és Nyugot, a hogy Budapest környékén találkozik össze az alpesi flóra a Balkán flórájával és a keleteurópai pusztaságéval. A hajdútánczot — vissza nem származtatjuk, miután az századokon által a mienk volt, még akkor se, ha idegen származás volna is, a mint ki nem irtjuk az gazda, asztal és szabadság szavakat, hiába szláv eredetűek. Száz és egy néhány éve, hogy a magyar dalnak *táncznóta fajtáji* és a magyar táncz erősebben kiváltak az addig érezhetően fennálló keleteurópai közösségből (a magyar *búsongó* nóta már 400 éve); hogy azóta páratlan és eredeti szépségeket hozott létre, az a magyar géniusznak igazán diadala.

Dr. Frenkel Bertalan.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Adatok hazai cigányaink történetéhez. A magyarországi cigányok története még mindig homályba van burkolva; az eddig megjelent oklevél-publikációkban csak elvétve akadunk rájuk vonatkozó adatokra; éppen ezért nem tartjuk fölöslegesnek az alább olvasható három oklevél közlését. Dës városa levéltárából: a szakférfiak felhasználhatják.

1. *Kolozsvár, 1557. szeptember 30.*

Izabella királyné rendelete a megyei hatóságokhoz, hogy a Dés városához tartozó tíz sátor czigányt senki rendes vagy rendkívüli fizetésre ne kényszerítse.

Isabella Dei gratia regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Fidelibus nostris egregiis et nobilibus, comitibus, vicecomitibus et iudicibus nobilium quorumcunque comitatum, item vajvodis Egiptiorum in regno nostro Transylvaniae, constitutis, salutem et gratiam. Ex litteris serenissimi principis dni Ferdinandi, Romanorum regis et etiam fidelis nostri spectabilis ac magnifici dni comitis Petri Petrowith de Suraklia, locumtenentis nostri etc. intelleximus; pharahones decem tentoriorum ab antiquo ad cameram nostram Deesiensem pertinuisse et ex indulto divorum quondam Hungariae regum ab omni solutione taxae, tam ordinariae, quam extraordinariae exemptos fuisse, qui tamen nunc per eos contra eorum libertates molestantur, — supplicarunt nobis fideles nostri prudentes et circumspecti iudex et iurati cives oppidi nostri Dés, ut ipsis pharahonibus antiquam eorum libertatem observari facere dignaremur. Quorum nos humili supplicatione clementer exaudita et benigne admissa, fidelitati Vrae et vestrum singulis committimus et mandamus firmiter, quatenus dictos pharahones decem tentoriorum in antiquis libertatibus et consuetudinibus eorum conservare, neque eos, vel aliquem eorum ad solutionem alicuius taxae ordinariae, vel extraordinariae contra ipsorum exemptionem cogere et compellere, aut eosdem propterea in personis rebusque et bonis suis quovis modo impedire, turbare et molestare debeat et teneamini. Secus nullo modo facturi, praesentibus perfectis exhibenti restituti. Datum Coloswarini ultimo die Septembris anno Dni Millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo.

Isabella mp. (L. S.)

(Eredetiye nyíratlan félv papir, pecséttel.)

Kívül: De re chyganorum. 1557. —

I. Ferdinándnak és Petrovich Péternek Izabella ezen okiratában felemlített biztosító levelei a következők:

2. *1552. április 10.*

I. Ferdinánd a désiektől Martinuzzi által elvett és Szamosújvárra kölesözött tíz sátor czigányt nekik újra visszaadja s a közadótól mentesíti.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex semper augustus, infans Hispaniarum, archidux Austriae etc. Fidelibus nostris spectabili ac magnifico Andrae de Bathor waiwodae nostro Transylvaniensi ac comiti Siculorum, eiusque vicewaiwodae, nec non comitibus, vicecomitibus quorumcunque comitatum, item civitatum, oppidorum et villarum iudicibus, magistrisque civium et rectoribus ac vajvodis gentium Egyptiacarum, cunctis etiam aliis subditis nostris cuiuscunque status et conditionis hominibus modernis et futuris, praesentes nostras visuris salutem et gratiam. Expositum est majestati nrae in personis fidelium nostrorum prudentium et circumsectorum iudicis et iuratorum ac universorum civium ac inhabitatorum oppidi nostri Dees, quomodo ipsi cives nostri haberent decem tentoria pharahorum, qui semper ab antiquo servivissent ad cameram nostram Deesiensem et ex indulto ac concessione divorum quondam

regum Hungariae nostrorum praedecessorum ubicunque et in quibuscunque comitatibus regni nostri Hungariae ambulassent, ab omni taxa et solutione tam ordinaria, quam extraordinaria fuissent liberi et exempti, quos reverendus quondam Frater Georgius alias episcopus Waradiensis nimia exactione indebitisque servitiis valde oppressisset et a praedicto oppido nostro Dees civibusque eiusdem alienatos arci Uywar applicasset, magno ipsorum exponentium, fodinarumque nostrarum damno. Supplicatum itaque est majestati nostrae per eosdem exponentes humiliter, ut cum praedicti pharahones decem tentoriorum rursus ad bona et territoria antedicti oppidi nostri Dees sedire vellent, dignemur eis superinde gratiose providere et eos in suis libertatibus facere observari. Quorum nos humili supplicatione exaudita volentes pro commodo et utilitate audictorum exponentium, consequenterque fodinarum nostrarum Deesiensium, dictos pharahones rursus ad eosdem exponentes, a quibus alienati fuerint, sedire et nostris servitiis incumbere, fidelitati vestrae et vestrum singulis harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus, rebus ut praefertur, stantibus et se habentibus, a modo in posterum memoratos pharahones decem tentoriorum in suis antiquis libertatibus et consuetudinibus conservare debeatis, neque eos, vel aliquem eorum in suis antiquis libertatibus et consuetudinibus conservare debeatis, neque eos, vel aliquem eorum ad solutionem alicuius taxae sive ordinariae, sive extraordinariae, quovis modo compellere, vel eos propterea in personis, rebusque et bonis ipsorum impedire, turbare, molestare, seu damnificare praesumatis, nec sitis ausi modo aliquali, praesentibus perlectis exhibenti restituti. Datum Viennae, decima mensis Aprilis, anno Dni Millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo.

Ferdinandus mp. (L. S.) Nicolaus Olahus Eppus Agriensis mp.

(Eredetije nyíratlan ívre írva s pecséttel ellátva.)

3. 1556. május 26.

Petrovich Péter helytartó nyílt parancsa, hogy a dési sóaknákhöz tartozó tíz sátor czigányt senki adófizetésre ne kényszerítse.

Tartalma részben Izabella, részben I. Ferdinánd okiratávai egyező, azért csak regestáját adtuk.

(Eredetije papírra írva s gyűrűs pecséttel ellátva.)

Közli: Dr. Lukinich Imre.

*

Egy népszokást eltiltó oklevél. Alldieweilen Unsere Wohl-Erwürdige Herrn Seelsorger Jacobus Gevay im Jahre 1740, Michael Kraus 1750, Antonius Neander 1769 und Alexander Rusbaczsci, in diesem 1774 Jahre den neuerwählten Richter und Rath dasz Nothwendig erforderliche Jurament vor dem Altar Gottesz nicht wollten ablegen lassen, esz seye den. dasz wir musz nicht nur christlich unter unseren Dorff Insigill sondern, gleich wie zu andern unseren Schuldigkeiten unterer Jurament verbunden (alsz wehlesz unsz auch gewisszenhaft obliegt, dasz Böse abzustrafen und nach möglichkeit zu verhindern) dasz wir in Unserem Löblichen Mittel das eingeschlichene mit Höchst ärgerlichen ausgang durch Lange jahr über Handt genohmner *Freygehen und Nächtliches Beisammenschlafen unserer Unverhayratheten Jugendt gänzlich auszurotten*, unsz Beteilszen werden. Derowegen machen wir Kundt Bahr jedermann, dass wir unsz durch'sz Jurament verbunden, all mögliche Mittel zu brauchen, um diese Gott Losigkeit abzuschaffen: und

insonderheit Bestellen wir Gott'sz fűhrtige Műnner die genauer und Wachtsamme alesicht űber diesesz Tragen sollen, und wofern hier in falsz einige űbertrűtter solten Befűnden werden, sie solche alsogleich ohne aller Rűcksicht auf freundt oder bekandtschaft unserem Wohl Ehrwűrdigen Herrn Seelsorger angeben sollen, und zu wasz immer einer straffe der gleichen Verbrecher von unserem Wohl Ehrwűrdigen Herrn Seelsorger werden verurtheilt werden, wir Richter und Rath ihme darzu die schuldige Hilf und Asistenz Beystehen werden, auf dasz dieses űbel gűntzlich műge ausgerottet werden. Datum in Teutschlitta den 6-ten Abril unter Unsere gewűnlichen *Teutschlittner* Sigill 1774 derzeit Neu Regierender Richter Michael Bűlbeber. 脰ltester Geschwornen Jacobus Jaschko. Rechner Michall Roob Joannes Kubisch. Martinus Schmidt. Martinus Puskailer. Georgius Roob etc. Sambt vorreder Laurentio Windisch. (L. S.)

(Magyar fordítása: Mi jelenlevűk, fűtisztelendű lelkipűsstorunk Gėvay Jakab 1740-ik ėvben, Kraus Mihűly 1750-ben, Neander Antal 1769-ben ės Rusbaczsci Sándor ebben az 1774. ėvben az űjonnan megvűlasztott birűt ės tanácsot Isten oltára elűtt nem engedtek meg a sűrgűsen sűűksėges megeskűdni, legyen tehűt, hogy mi nemesak jű keresztėnyhez illűen, kűzsėgi pecsėtűnk alatt, hanem műs kűtelessėgeinkhez műrten eskű alatt kűtelezzűk magunkat (mely lelkiismeretileg is kűtelez bennűnket, a gonoszat megbűntetni ės lehetűleg meg is akadűlyozni), hogy ėrdemes kűzsėgűnkbe belopűdzott, bosszantűan vėgzűdű, hosszű ėveken űt elharpűdzott kiesapongűst ės hajadon ifjűsűgűnknek ėjjel egyűtt valű elhűlűsűt teljesen kiűrtani igyekezni fogunk. Ennűlfogva adjuk tudtul mindenkűnek, hogy eskű alatt kűtelezzűk magunkat, minden gondolhatű eszkűzzel odahatni, hogy ezen istentelensėget kiűrtsuk; kűlűnűsen istenfűlű fėrűfiakat bűzunk meg azzal, hogy e felett pontosabban ės ėberebben űrkűdjenek ės ha netalűn valaki ezt űhűgnű ės rajtakapnűk, azokat rűgtűn, a barűtsűgra vagy rokonsűgra valű tekintet nėlkűl fűtisztelendű lelkipűsstorűnknek jelentsėk fel ės ha ezen gonosztevűket fűtisztelendű lelkipűsstorunk bűrmily bűntetėre itėlnė is, mi, birű ės tanács, neki kellű segűtsėget ės asszistenziűt szolgűltatunk ahhoz, hogy e baj tűkėletesen kiűrtassėk. Kelt *Teutschlittűn* (*Kapronczű*), april 6-űn kűzűnsėges kapronczai pecsėtűnk alatt 1774. A jelenleg űjonnan vűlasztott (uralkodű) birű: Bilbűben Mihűly. Legidűsebb eskűdt Jaschko Jacobus. Szűmvevű Roob Mihűly. Kubisch Jűnos, Schmidt Műrton, Puskailer Műrton, Roob Gyűrgy etc. Windisch Lűrűncz szűszűlűval egyűtt. P. H.)

Jellemű, hogy ez az űldűzűtt szokűs a felvidėki nėmet ės tűt nėp kűzt szűrvűnyosan mėg ma is divatban van. Megjegyzem tovűbbű, hogy az itt kűzűlt oklevűl eredetijűt a Magyar Nemzeti Műzeum nėprajzi osztűlyűnak boesűtottam rendelkezėsėre.

Kűzli: *Hajnal Ignűcz.*

I R O D A L O M.

Perfid kritika.

(Vűlasz egy nėvtelen birűlűnak.)

Az „Irodalomtűrtėneti Kűzlemėnyek“ az utűbbi idűben megtisztult azzal, hogy koronkėnt megjelentű kűteteimet figyelemre mėltatta.¹ Noha minden egyes esetben nyilvánvalű volt, hogy a vűllalkozű a felűlelt tűrgygyal kellű tűjűkozottsűg nėlkűl, csak *ad hoc* foglalkozik, elismerėseinek ės kifogűsainak tűbbė-kevėsbbė jelentėkeny tėvedėseit szű nėlkűl hagyta. Hiszen a ki kűnyveimet ismeri, az ilyen bukdű-

¹ „Regűs-ėnekek“ ės „A regűsűk“ ėz. kűteteimet az 1903. ėvi folyam 378—382. l., „A magyar honfoglalűs mondűi“ I. kűtetűt a f. ėvi folyam 123—126. l. ismertette.